

BAKOS JÓZSEF: A MAGYAR COMENIUS (KOMENSKY) IRODALOM II.

Die ungarische Comenius (Komensky) literatur. II. Sárospatak, 1957. 64. p. (Sárospataki Rákóczi Múzeum Füzetei. 12—13.)

A Sárospataki Rákóczi Múzeum kiadásában jelent meg Bakos József fontos munkájának, a magyar Comenius-bibliográfiának második része. Feltétlen elismerés illeti meg a Múzeumot, hogy ilyen nagyobb közönségsikerre nem számító tudományos munka kiadására is vállalkozott.

Bakos József e kötetben az 1952 óta megjelent Comenius irodalom regisztrálását és munkája első részének bővítését, ill. javítását végezte el. Alapos, jó munkát, jó rendszerezést mutató bibliográfiája főként két, egymással összefüggő szempontból jelentős. Egyrészt hasznos a kutató számára, aki összefoglaló áttekintést nyerhet az eddig végzett munkáról, megismerheti, melyek azok a területek, amelyek a legkiaknázottabbak. Másrészt észrevételezheti az eddigi feldolgozások hiányosságait s a megoldandó feladatokat, amelyekből többet Bakos is felsorol előszavában.

Az általa itt felvetett javaslatok valóban hasznosak. Comenius munkáinak, elsősorban a Sárospatakon írottaknak lefordításával valószínűleg mindenki egyetért, hiszen mind a tudomány, mind a gyakorlati pedagógia munkásai örömmel fogadnák a *Janua*, az *Orbis pictus*, a *Schola ludus*, vagy a *Gentis felicitas* új kiadásait. A Comenius Válogatott Művei kiadás eszméje is csak helyeselhető olyan formában, ha a felvett művek teljes szövegét — nemcsak szemelvényeket — nyújtáná át az olvasónak.

Comenius munkásságának hatása elvitathatatlan, sok kutatót foglalkoztatott eddig is, azonban a feldolgozásokból bizonyos tematikai leszűkülés állapítható meg. Úgy tűnik, mintha munkásságának eddigi méltatói, kutatói csak a *pedagógust* látták volna benne s így csak pedagógiai, lélektani, neveléstörténeti szempontból tartották fontosnak hagyatéka vizsgálatát és ismertetését.

A további kutatás remélhetőleg a pedagógiai vizsgálódásokon túl és a szerző által említett filozófiai vonatkozások kiaknázása mellett az irodalomtudomány művelőit is foglalkoztatja majd, sőt a nyelvészek is értékes anyagra lelhetnek Comenius nyelvtanai és olvasókönyveinek tanulmányozásakor.

A bibliográfia beosztásával egyetértünk. Hasznos a könyvek, tanulmányok szerző és tárgy szerinti csoportosítása, amellyel a pedagógusok és a kutatók gyakorlati munkáját könnyíti meg. Helyes a Comenius-művek magyarországi kiadásainak és fordításainak felsorolása nemcsak a magyar Comenius kutatások felmérése, de általános

művelődéstörténeti szempontból is. Nem helyeseljük azonban a *Comenius a magyar szépirodalomban* c. fejezet módszerét. Egyes esetekben (495. Képes Géza: *A patoki iskola ünnepére*; — 499. Németh László: *Történeti drámák, II. Apáczai*.) a könnyen közölhető, pár soros utalásokat, versrészleteket megtaláljuk a bibliográfiában, míg a hosszabb, teljes egészében Comeniusról szóló versekre csak utal a szerző, minthogy nem közölheti terjedelmességük miatt. Helyesebb lett volna e fejezetbe csakis a Comeniusról szóló *teljes művek* megjelölését adni.

Bakos József alapos munkájának érdeme a teljesség, a világos áttekinthetőség, a soronkövetkező kutatási feladatok helyes szempontú megvilágítása és az így nyújtott ösztönzés a kutatási területek kibővítésére. Bibliográfiákban szokatlan, de hasznos módszer alkalmazott azzal, hogy eddig ismeretlen vagy meg nem jelent művek faksimilét is közölte (Hasonló módszert csak Veress Endre *Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve és iratai* c. művében találunk, de ez viszont nem elsősorban bibliográfiai jellegű kiadvány.)

Helyénvaló volt a Comenius gazdag életművét és hatását tükröző cikkeknek és tanulmányoknak annotált bibliográfia formájában történt közreadása is. A kutatót megkíméli ezáltal attól a felesleges munkától, amely a felduzzadt sokoldalú anyag gyakran megtévesztő címeiből adódnék. Bakos József munkájának érdeme az is, hogy a nemzetközi, elsősorban a cseh tudomány számára fontos segítséget nyújt az általa feldolgozott területen.

Befejezcsül nem hallgathatunk el két technikai jellegű megjegyzést: 1. A bibliográfia, mint megemlítettük az előző kötet kiegészítését és javítását is tartalmazza. Helyes lett volna megjelölni, vagy kiemelni ezeket a tételeket, mert bár csak 18 címfelvétel esetében történt lelőhely bővítés, lelőhely és lapszám helyesbítés, ez is hozzájárult volna a világos áttekinthetőség elvéhez. 2. Az utalások, hivatkozások megkönnyítésére, a kezelhetőség szempontjából célszerűbb lett volna folyószámozást alkalmazni a kötetenként megújuló sorszámozás helyett.

Örömmel olvastuk, hogy Comenius életművének feldolgozása oly nagy irodalmat hozott létre, hogy Bakos „a harmadik rész előkészítésének munkáját is” elkezdte.

Szentesi Miklós